

PUBLIEKE GOEDEREN

Publieke goederen: wat zijn ze en waarom biedt de overheid ze aan?

In onze samenleving maken we elke dag gebruik van allerlei goederen en diensten. Sommige daarvan kopen we zelf, zoals kleding, eten of een smartphone.

Andere goederen zijn er voor iedereen, zonder dat je er direct voor betaalt. Denk bijvoorbeeld aan straatverlichting, openbare parken of politie. Deze laatste categorie noemen we publieke goederen.

In deze tekst leggen we uit wat publieke goederen zijn, waarom de overheid ze aanbiedt en hoe ze verschillen van andere soorten goederen. Daarbij gebruiken we de belangrijke criteria uitsluitbaarheid en rivaliteit. Ook bespreken we het probleem van vrijbuitersgedrag.

1) Uitsluitbaarheid en rivaliteit: de basis

Om goederen te kunnen indelen, gebruiken economen twee belangrijke criteria:

1. Uitsluitbaarheid

Dit betekent of je mensen kunt uitsluiten van het gebruik van een goed.

* Als je iemand kunt verhinderen om het te gebruiken (bijvoorbeeld door een prijs te vragen), dan is het uitsluitbaar.

* Als dat niet kan, is het niet-uitsluitbaar.

2. Rivaliteit

Dit betekent of het gebruik van een goed door de ene persoon het gebruik door een ander vermindert.

* Als dat zo is, is het goed rivaliserend.

* Als meerdere mensen het tegelijk kunnen gebruiken zonder elkaar te hinderen, is het niet-rivaliserend.

Met deze twee criteria kunnen we goederen indelen in vier types: publieke goederen, private goederen, clubgoederen en gemeenschappelijke goederen.

2) Wat zijn publieke goederen?

Publieke goederen zijn goederen die zowel niet-uitsluitbaar als niet-rivaliserend zijn.

* Niet-uitsluitbaar: je kunt niemand makkelijk uitsluiten van het gebruik.

* Niet-rivaliserend: het gebruik door de ene persoon vermindert het gebruik door anderen niet.

Voorbeelden:

* Straatverlichting: iedereen kan er gebruik van maken.

* Openbare wifi in een stad (tot op zekere hoogte).

* Politie en brandweer: bescherming geldt voor iedereen.

* Nationale defensie.

Als jij 's avonds over straat loopt, profiteer je van straatverlichting. Maar ook andere mensen doen dat tegelijk, zonder dat jouw gebruik hun gebruik vermindert. Bovendien kan de overheid moeilijk zeggen: "jij mag geen licht gebruiken, want je hebt niet betaald."

3) Waarom biedt de overheid publieke goederen aan?

De belangrijkste reden is dat de markt deze goederen vaak niet goed aanbiedt. Dat komt vooral door het probleem van vrijbuitersgedrag.

Vrijbuitersgedrag (free rider problem)

Vrijbuiters zijn mensen die profiteren van een goed zonder ervoor te betalen. Omdat publieke goederen niet-uitsluitbaar zijn, kunnen mensen ze gebruiken zonder bij te dragen.

Voorbeeld:

Stel dat straatverlichting door een bedrijf wordt aangeboden en alleen werkt als iedereen betaalt. Veel mensen zouden denken: “Ik betaal niet, want het licht is er toch wel.” Als te veel mensen zo denken, verdient het bedrijf niets en stopt het met aanbieden. Gevolg: er is helemaal geen straatverlichting meer.

Gevolg:

Omdat bedrijven geen winst kunnen maken op publieke goederen, zullen ze deze niet of te weinig aanbieden. Daarom grijpt de overheid in en zorgt ervoor dat deze goederen er toch zijn, meestal betaald via belastingen.

Dit is een voorbeeld van marktfalen.

4) Andere soorten goederen

Naast publieke goederen bestaan er nog drie andere types. Deze worden ook bepaald door uitsluitbaarheid en rivaliteit.

1. Private goederen

Private goederen zijn uitsluitbaar en rivaliserend.

* Uitsluitbaar: je moet betalen om het te krijgen.

* Rivaliserend: als jij het gebruikt, kan een ander het niet gebruiken.

Voorbeelden:

- * Sneakers
- * Je smartphone
- * Eten (pizza, snacks)
- * Games die je koopt

Als jij een pizza eet, kan iemand anders diezelfde pizza niet meer eten. En als je niet betaalt, krijg je hem niet. Daarom zijn dit typische private goederen.

2. Clubgoederen

Clubgoederen zijn uitsluitbaar, maar niet-rivaliserend (tot een bepaalde grens).

- * Je kunt mensen uitsluiten (bijvoorbeeld via een abonnement).
- * Meerdere mensen kunnen het tegelijk gebruiken zonder problemen (tot het druk wordt).

Voorbeelden:

- * Netflix of Spotify
- * Sportschoolabonnement
- * Online gameservers

Je hebt een Netflix-account. Alleen mensen met een account kunnen kijken (uitsluitbaar). Maar het maakt niet uit of jij of iemand anders tegelijk kijkt (niet-rivaliserend), tenzij het systeem overbelast raakt.

3. Gemeenschappelijke goederen

Gemeenschappelijke goederen zijn niet-uitsluitbaar, maar wel rivaliserend.

* Iedereen kan ze gebruiken.

* Maar gebruik door de ene persoon vermindert het gebruik voor anderen.

Voorbeelden:

- * Vis in de zee
- * Bossen
- * Openbare skateparken (als het druk is)
- * Gratis openbare ruimte

Een skatepark is voor iedereen toegankelijk (niet-uitsluitbaar). Maar als het heel druk is, heb je minder ruimte om te skaten (rivaliserend).

5) Vrijbuitersgedrag in het dagelijks leven

Vrijbuitersgedrag komt niet alleen voor bij grote maatschappelijke goederen, maar ook in het leven van jongeren.

Voorbeelden:

1. Groepsproject op school

Sommige leerlingen doen weinig, maar krijgen wel hetzelfde cijfer.

2. Streaming accounts delen

Iemand gebruikt jouw Netflix-account zonder mee te betalen.

3. Samen eten bestellen

Iemand eet mee maar betaalt minder of niets.

In al deze gevallen profiteert iemand zonder eerlijk bij te dragen. Dit lijkt misschien onschuldig, maar op grotere schaal kan dit ervoor zorgen dat systemen niet meer goed werken.

Waarom is dit belangrijk?

Het begrijpen van publieke goederen en vrijbuitersgedrag helpt om te begrijpen waarom de overheid bestaat en waarom we belastingen betalen.

Zonder overheid zouden veel belangrijke voorzieningen:

- * Niet bestaan
- * Of alleen beschikbaar zijn voor mensen die kunnen betalen

Denk aan:

- * Veiligheid
- * Infrastructuur (wegen, bruggen)
- * Milieubescherming

6) Conclusie

Publieke goederen zijn essentieel voor het functioneren van een samenleving. Ze worden gekenmerkt door het feit dat ze niet-uitsluitbaar en niet-rivaliserend zijn. Omdat bedrijven hier moeilijk geld aan kunnen verdienen door het probleem van vrijbuitersgedrag neemt de overheid de verantwoordelijkheid om deze goederen aan te bieden.

Dit is een voorbeeld van hoe de markt faalt.